

О хонгс түмһин хэвлэл
нь / 07 дугаар сарын 21
№27 / 648 /

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол Улсын
хууль

958

Төрийн хяналт шалгалтын
тухай хуульд нэмэлт,
өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын
хууль

970

Аялал жуулчлалын тухай
хуульд өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын
Засгийн газрын
тогтоол

975

Төлөвлөгөө батлах тухай

ГАРЧИГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

217.	Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	958
218.	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	969
219.	Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	969
220.	Аялал жуулчлалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	970
221.	Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	970
222.	Даатгалын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	971
223.	Зар сурталчилгааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	971
224.	Малын удмын сан, эрүүд мэндийг хамгаалах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	972
225.	Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	972
226.	Таримал ургамлын үр, сортын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	973
227.	Ургамал хамгааллын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	973
228.	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	974
229.	Боловсролын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	974
230.	Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	974

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

231. Төлөвлөгөө батлах тухай Дугаар 91 975

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ТОГТООЛ

232. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн зарим заалт Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг эцэслэн шийдвэрлэсэн тухай Дугаар 02 985

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨРИЙН ХЯНАЛТ ШАЛГАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд дор дурдсан агуулгатай дараахь зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй.

1/ 3^д дүгээр зүйл:

"3^д дүгээр зүйл. Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

3^д.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараахь нэр томъёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

3^д.1.1."хяналт шалгалт" гэж иргэн, хуулийн этгээдийн явуулж байгаа үйл ажиллагаа /үйлдэл, эс үйлдэхүй/, түүнчлэн үйлдвэрлэж байгаа болон борлуулж байгаа бараа, бүтээгдэхүүн, үзүүлж байгаа ажил, үйлчилгээ хууль тогтоомжид заасан шаардлагыг хангаж байгаа эсэхийг дүгнэхэд чиглэсэн хянан шалгах арга хэмжээний цогцолборыг;

3^д.1.2."хяналт шалгалтын арга, хэлбэр" гэж тухайн хяналт шалгалтад хамаарах баримт бичгийг хянан үзэх, шалгуулагч этгээдийн үйл ажиллагаагаа явуулдаг нутаг дэвсгэр, байр, барилга байгууламж, өрөө тасалгаа, тоног төхөөрөмж, бусад объект, тээврийн хэрэгсэл, ачаа бараанд үзлэг хийх, бүтээгдэхүүн болон тухайн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, худалдааны орчноос дээж авч шинжлэх, турших, учирсан хор хохирол болон гаргасан зөрчлийн хоорондох уялдаа холбоог тогтоох зорилгоор

шинжилгээ явуулах зэрэг хяналт шалгалт хийх эрх бүхий байгууллагын албан тушаалтан, түүнчлэн хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу хяналт шалгалтад татагдан оролцож байгаа шинжээч, шинжилгээний байгууллагын үйл ажиллагааг;

3¹.1.3."хяналт шалгалтын бүртгэл" гэж хийсэн хяналт шалгалт бүрийг зохих журмын дагуу мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэхийг."

2/ 5¹-5³ дугаар зүйл:

"5¹ дүгээр зүйл. Төлөвлөгөөт хяналт шалгалт

5¹.1.Мэргэжлийн хяналтын төв болон орон нутгийн байгууллагаас дараа жилд хийх хяналт шалгалтын төлөвлөгөөг эрсдэлийн үнэлгээг харгалзан мэргэжлийн хяналтын төв байгууллага өмнө жилийн 12 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор баталж, олон нийтэд мэдээлнэ.

5¹.2.Хяналт шалгалтын байгууллага төлөвлөгөөт хяналт шалгалт хийх тухайгаа шалгуулах этгээдэд таваас доошгүй хоногийн өмнө шуудангаар, утсаар, эсхүл биечлэн мэдэгдэх бөгөөд мэдэгдэлд шалгалт хийх байгууллагын нэр, шалгалт эхлэх ба дуусах хугацааг заана.

5¹.3.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол тухайн объект дээр хийх төлөвлөгөөт хяналт шалгалтын үргэлжлэх хугацаа ажлын 15 өдрөөс илүүгүй байх бөгөөд үүнд шалгалтын дүнг гаргах хугацаа болон санхүүгийн хяналт шалгалт хамаарахгүй.

5¹.4.Төлөвлөгөөт хяналт шалгалт хийхэд тухайн хуулийн этгээдийн эрх бүхий албан тушаалтныг байлцуулах бөгөөд тухайн албан тушаалтан ирээгүй нь уг шалгалтыг хойшлуулах үндэслэл болохгүй.

5² дугаар зүйл. Төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалт

5².1.Төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтыг иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын өргөдөл, хүсэлт, гомдол, мэдээлэл, эрх бүхий байгууллагын шийдвэрээр, түүнчлэн осол аваар, халдварт өвчин, хордлого зэрэг хүний амь нас, эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчинд шууд буюу шууд бусаар хор хохирол учруулсан тохиолдолд болон хууль тогтоомжид заасан бусад үндэслэлээр хийнэ.

5².2.Энэ хуулийн 5².1-д заасан иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага өргөдөл, хүсэлт, гомдол, мэдээллийг зохих нотлох баримтын хамт хяналт шалгалтын байгууллагад ирүүлэх бөгөөд уг өргөдөл, хүсэлт, гомдол,

мэдээлэл нь үндэслэлтэй гэж хяналт шалгалтын байгууллага үзсэн тохиолдолд хяналт шалгалтыг ажлын 5 өдрийн дотор эхлүүлнэ.

5^{1.3}.Төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтыг гагцхүү түүнийг явуулах болсон үндэслэл, удирдамжид заасан асуудлын хүрээнд хийнэ.

5^{1.4}.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол тухайн объект дээр хийх төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтын үргэлжлэх хугацаа ажлын 10 өдрөөс илүүгүй байх бөгөөд үүнд шалгалтын дүнг гаргах хугацаа хамаарахгүй.

5^{1.5}.Энэ хуулийн 5¹.1-д зааснаас бусад үндэслэлээр төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалт явуулахыг хориглоно.

5² дугаар зүйл. Гүйцэтгэлийн шалгалт

5^{2.1}.Гүйцэтгэлийн шалгалтыг өмнөх шалгалтын явцад илэрсэн зөрчлийг арилгуулах талаар хяналт шалгалтын байгууллагаас өгсөн албан шаардлагын биелэлтийг хянах зорилгоор явуулна.

5^{2.2}.Гүйцэтгэлийн шалгалтыг өмнөх шалгалтаар илэрсэн зөрчил, түүний шалтгаан, нөхцөлийг арилгуулахаар өгсөн албан шаардлагын хүрээнд хийнэ.

5^{2.3}.Гүйцэтгэлийн шалгалт хийхдээ шалгуулагч этгээдэд ажлын хоёроос доошгүй хоногийн өмнө урьдчилан мэдэгдэнэ.

5³ дүгээр зүйл. Хяналт шалгалтын объектын эрсдэлийн ангилал

5^{3.1}.Хүний амь нас, эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчин, нийгмийн аюулгүй байдалд учруулж болох хор хохирол, үр дагаврыг харгалзан хяналт шалгалтын объектын эрсдэлийг бага, дунд, их хэмжээний гэж ангилна.

5^{3.2}.Энэ хуулийн 5^{3.1}-д заасан эрсдэлийн ангилалд хамааруулах шалгуур, үзүүлэлтийг Засгийн газар тогтооно.

5^{3.3}.Энэ хуулийн 5^{3.2}-г заасан шалгуур, үзүүлэлтийг үндэслэн эрсдэлийн ангилалд хамаарах объектын жагсаалт, шалгалтад хамруулах давтамжийн хугацааг мэргэжлийн хяналтын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хяналтын чиглэл бүрээр батална.

5⁴ дугаар зүйл. Шинжилгээнд дээж авах

5^{4.1}.Хяналт шалгалтын явцад бүтээгдэхүүнээс дээж /цаашид

"дээж" гэх/ авах бол улсын байцаагч тусгайлан акт бичих бөгөөд түүнд дараахь зүйлийг тусгана:

5¹.1.1.дээж авах тухай акт бичсэн он, сар, өдөр, газар;

5¹.1.2.шалгуулагч этгээдийн нэр, хаяг;

5¹.1.3.дээж авахад байлцсан шалгуулагч этгээдийн төлөөлөгчийн нэр, албан тушаал;

5¹.1.4.дээж авсан улсын байцаагчийн эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, албан тушаал;

5¹.1.5.дээж авах үндэслэл, шаардлага;

5¹.1.6.импортолсон улс болон үйлдвэрлэгчийн нэр;

5¹.1.7.дээж авсан хугацаа, бүтээгдэхүүний нэр, төрөл, савлалт, цувралын дугаар, үйлдвэрлэсэн болон хадгалалтын дуусах хугацаа, нийт импортолсон болон дээж авсан тоо хэмжээ, дээжийн үнэ.

5¹.2.Энэ хуулийн 5¹.1-д заасан актыг гурван хувь үйлдэх бөгөөд шалгуулагч этгээд болон итгэмжлэгдсэн лабораторид тус тус нэг хувийг өгч, үлдэх хувийг шалгалтын хувийн хэрэгт хавсаргана.

5¹.3.Улсын байцаагч холбогдох журмын дагуу дээж авч тухайн дээжийн бүрэн бүтэн байдал, ариун чанар, хадгалалт болон тээвэрлэлт, температурын горимыг хангана. Дээж авах, түүнийг хадгалах, тээвэрлэхтэй холбогдсон журмыг мэргэжлийн хяналтын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

5¹.4.Шалгуулагч этгээд дээж авах явцад байлцаж санал, гомдол гаргах эрхтэй.

5¹.5.Бүтээгдэхүүний дээж, загвар авснаар шалгуулагч этгээдийн үйлдвэрлэлийн горимын хэвийн үйл ажиллагаа алдагдах тохиолдолд түүнийг шинжилсэний дараа буцаан олгоно.

5¹.6.Хяналт шалгалтын байгууллага шинжилгээнд авах дээжийн үнийг төлөх бөгөөд тухайн бүтээгдэхүүний үнийг тодорхойлох аргачлалыг санхүүгийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална. Бүтээгдэхүүний үнийг тодорхойлохдоо тухайн бүтээгдэхүүний сүүлийн зургаан сарын бөөний /зах зээлийн/ үнийг харгалзана.

5¹.7.Шинжилгээний дүнгээр дээж нь хууль тогтоомж, стандартад заасан шаардлагыг хангаагүй, түүнчлэн тухайн бүтээгдэхүүнд давтан шинжилгээ хийсэн, хоол хүнсээр дамжих өвчний дэгдэлт гарсан тохиолдолд шинжилгээний төлбөрийг шалгуулагч этгээдээс гаргуулна.

5^Б.8.Хилийн мэргэжлийн хяналт шалгалтад энэ зүйл хамаарахгүй.”

3/ 10 дугаар зүйлийн 10.12, 10.13 дахь хэсэг:

“10.12.Улсын ерөнхий байцаагч, улсын ахлах байцаагч энэ хуулийн 10.9-д заасан нийтлэг бүрэн эрхээс гадна дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

10.12.1.холбогдох байгууллагатай тохиролцон зохих мэргэжлийн хүмүүсийг хяналт шалгалтын ажигд татан оролцуулах, шаардлагатай асуудлыг магадлах зорилгоор лабораторийн буюу магадлан шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх;

10.12.2. аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэний хууль бусаар олсон орлого, эд хөрөнгийг акт үйлдэж улсын орлого болгох, түүнчлэн бусдад учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх асуудлыг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу шийдвэрлэх;

10.12.3.энэ хуулийн 10.9.7-д заасан шийдвэрийг биелүүлээгүй тохиолдолд хуульд өөрөөр заагаагүй бол улсын байцаагчийн шийдвэрийг шүүхээр баталгаажуулан албадан гүйцэтгүүлэх, эсхүл тухайн үйлдвэрлэл, үйлчилгээг бүрмөсөн зогсоох тухай санал, дүгнэлтээ холбогдох байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлэх;

10.12.4.ноцтой осол аюул гарсан, хүний амь нас, эрүүл мэнд хохирсон, их хэмжээний хор хохирол учирсан тохиолдолд болон илэрсэн зөрчил нь гэмт хэргийн шинжтэй бол шалгалтын акт, холбогдох баримт бичгийг эрх бүхий байгууллагад шилжүүлэх;

10.12.5.төлөвлөгөөт болон төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтын удирдамжийг батлах;

10.12.6.улсын байцаагчийн үйл ажиллагаа болон хяналт шалгалттай холбогдуулан гаргасан гомдлыг хянан шийдвэрлэх.

10.13.Энэ хуулийн 10.12.2,10.12.3-г заасан бүрэн эрхийг улсын ахлах байцаагчгүй суманд сумын мэргэжлийн хяналтын улсын байцаагч хэрэгжүүлнэ.”

4/ 11 дүгээр зүйлийн 11.1.4, 11.1.5 дахь заалт:

“11.1.4.байгаль орчин, хилийн мэргэжлийн хяналтын улсын байцаагч нь дүрэмт хувцас, ялгах тэмдэг хэрэглэх бөгөөд хянан

шалгах үүргээ гүйцэтгэхэд шаардагдах хөдөлмөр хамгааллын хувцас болон техник хэрэгслээр хангагдах, Мэргэжлийн хяналтын улсын байцаагчийн дүрэмт хувцасны загвар, ялгах тэмдгийг мэргэжлийн хяналтын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална;

11.1.5.бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхтэй нь холбогдуулан доромжилсон, гүтгэсэн, дарамталсан, амь нас, эрүүл мэндэд нь бодит аюул заналхийлсэн бол цагдаагийн байгууллагаар аюулгүй байдлаа хангуулах арга хэмжээ авахуулах."

2 дугаар зүйл.Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсгийн "улсын ерөнхий байцаагч," гэсний дараа "салбарын улсын ерөнхий байцаагч," гэж, "орон нутгийн байгууллагад" гэсний дараа "бүсийн улсын ахлах байцаагч," гэж, мөн зүйлийн 10.9.8 дахь заалтын "аж ахуйн нэгж," гэсний дараа "иргэн," гэж, 13 дугаар зүйлийн 13.1 дэх хэсгийн "зохион байгуулж," гэсний дараа "Засгийн газраас тогтоосон нийтлэг журмыг үндэслэн" гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн дараахь зүйл, хэсэг, заалтыг дор дурдсн ар өөрчлөн найруулсугай:

1/4 дүгээр зүйл:

"4 дүгээр зүйл.Төрийн хяналт шалгалтын зарчим

4.1.Төрийн хяналт шалгалт (цаашид "хяналт шалгалт" гэх) хийхэд дараахь зарчмыг баримтална:

4.1.1.хүний амь нас, эрүүл мэнд, нийгмийн болон орчны аюулгүй байдал нь бусад аливаа сонирхол, зорилгоос илүүд байх;

4.1.2.хяналт шалгалтыг хуульд заасан үндэслэлийн дагуу явуулах бөгөөд энэхүү хяналт шалгалт нь хараат бус, шударга, хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагын үйл ажиллагаа нээлттэй, ил тод байх;

4.1.3.хяналт шалгалттай холбоотой зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлэх бөгөөд хуульд зааснаас бусад тохиолдолд хяналт шалгалтын үйл ажиллагаатай холбоотой аливаа төлбөрийг шалгуулагч этгээдээс шаардахгүй байх;

4.1.4.шалгуулагч этгээдэд адил тэгш хандаж, түүний хууль ёсны эрх, ашиг сонирхол, нэр төрийг хүндэтгэн харилцах;

4.1.5.хяналт шалгалтыг төлөвлөхдөө тухайн объектын

эрсдэлийн ангиллыг үндэслэх;

4.1.6.хяналт шалгалтыг зөвхөн хууль болон нийтээр дагаж мөрдөхөөр бүртгэгдсэн эрх зүйн актыг үндэслэн явуулах ба гагцхүү хуулиар эрх олгосон хяналт шалгалтын байгууллага, албан тушаалтан хэрэгжүүлэх;

4.1.7.хяналт шалгалтыг давхардуулахгүй бөгөөд төрийн эрх бүхий байгууллагаас хийсэн шөнөжилгээний дүн, дүгнэлтийг хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллага харилцан хүлээн зөвшөөрөх.”

2/ 5 дугаар зүйл:

***5 дугаар зүйл. Хяналт шалгалт хийх нийтлэг үндэслэл, журам**

5.1.Хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллага /цаашид “хяналт шалгалтын байгууллага” гэх/ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу хяналт шалгалтыг хийх бөгөөд хяналт шалгалтыг төлөвлөгөөт, төлөвлөгөөт бус, гүйцэтгэлийн гэж ангилна.

5.2.Төлөвлөгөөт болон төлөвлөгөөт бус хяналт шалгалтыг эрх бүхий албан тушаалтны баталсан удирдамжийн дагуу хийх бөгөөд түүнд дараахь зүйлийг тусгана:

5.2.1.он, сар, өдөр, удирдамжийн нэгдсэн дугаар;

5.2.2.шалгалтын зорилго, үндэслэл;

5.2.3.шалгалтын төрөл, арга, хэлбэр;

5.2.4.шалгалтын хүрээ, шалгалтад хамрагдах аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэн, объектын нэр;

5.2.5.шалгалтын бүрэлдэхүүн, ажлын хэсгийн ахлагч;

5.2.6.шалгалт эхлэх болон дуусах хугацаа;

5.2.7.өмнө хийсэн шалгалтын талаархи мэдээлэл.

5.3.Хүний эмь нэс, эрүүл нэгд, хүрээлэн, байгаль эрчимд шууд буюу шууд бусаар ноцтой аюул болон их хэмжээний хор хохирол учруулж байгаа буюу учруулж болох нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд хяналт шалгалтыг мэргэжлийн хяналтын болон онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтны шийдвэрээр энэ хуулийн 5.2-т заасан удирдамжгүйгээр хийж болно.

5.4.Хяналт шалгалтыг холбогдох асуудлын талаар урьдчилсан

дүгнэлт гаргаж, түүнийгээ батлах замаар хийхийг хориглоно.

5.5.Хяналт шалгалтын бүрэлдэхүүнд төрийн болон төрийн бус мэргэжлийн бусад байгууллага, шинжээч, шинжилгээний байгууллага, иргэнийг татан оролцуулж болно.

5.6.Хяналт шалгалт эхлэхээс өмнө эрх бүхий албан тушаалтан шалгуулах этгээдэд шалгалтын зорилго, бүрэлдэхүүнийг танилцуулж удирдамж, хяналтын хуудасны нэг хувийг өгөх бөгөөд улсын байцаагч албаны үнэмлэхээ үзүүлнэ.

5.7.Хяналт шалгалтыг зөвхөн удирдамж, хяналтын хуудсанд заасан асуудлын хүрээнд хийж гүйцэтгэнэ.

5.8.Шаардлагатай бол улсын байцаагч хяналт шалгалтын үйл ажиллагааны явц болон илэрсэн зөрчлийг баримтжуулах /фото зураг, дүрс бичлэг/, түүнчлэн шалгуулагч этгээд, түүний албан ёсны төлөөлөгч, эрх бүхий албан тушаалтан хяналтын үйл явц, улсын байцаагчийн үйлдэл, илрүүлсэн зөрчлийг баримтжуулж болно.

5.9.Хяналт шалгалтын явцад улсын байцаагч шалгалтын тэмдэглэлийг хоёр хувь үйлдэх бөгөөд нэг хувийг шалгуулагч этгээдэд өгөх ба шалгалтын тэмдэглэлд дараахь үндсэн мэдээллийг тусгана:

5.9.1.шалгалтын явц болон шалгалтаар тогтоогдсон нөхцөл байдал;

5.9.2.улсын байцаагчийн санал, дүгнэлт;

5.9.3.шалгуулагч этгээдийн санал, хүсэлт.

5.10.Шалгуулагч этгээд шалгалтын тэмдэглэлтэй танилцаж гарын үсэг зурж баталгаажуулах бөгөөд хэрэв гарын үсэг зурахаас татгалзсан бол энэ тухай шалгалтын тэмдэглэлд тусгана.

5.11.Улсын байцаагч шалгалтын тэмдэглэл болон үр дүнгийн талаар дээд шатны улсын байцаагчид тухайн шалгалт дууссанаас хойш ажлын 5 өдрийн дотор танилцуулна.

5.12.Шалгалтын үр дүнд илрүүлсэн зөрчлийг таслан зогсоох зорилгоор улсын байцаагч тухайн шалгуулагч этгээдийн үйл ажиллагааг түр зогсоосон, эд хөрөнгийг битүүмжлсэн тохиолдолд дээд шатны улсын байцаагч ажлын 5 өдрийн дотор улсын байцаагчийн авсан арга хэмжээг хянан үзэж түүнийг өөрчлөх эсэх асуудлаар шийдвэр гаргаж, шалгуулагч этгээдэд албан ёсоор бичгээр мэдэгдэнэ. Байгаль орчны хяналтад энэ хэсгийн заалт хамаарахгүй.

5.13.Шалгалтын явцад илрүүлсэн зөрчлийг нэн даруй арилгаж, тавьсан шаардлагыг бүрэн биелүүлсэн бол тухайн этгээдийн хүсэлт, давтан шалгалтын дүнг үндэслэн ногдуулсан торгуулийн хэмжээг багасгах, эсхүл тухайн арга хэмжээг хүчингүй болгож болох бөгөөд энэхүү шийдвэрийг дээд шатны улсын байцаагч гаргана.

5.14.Хийсэн хяналт шалгалтын талаархи мэдээллийг тухай бүр хяналт шалгалтын бүртгэлийн нэгдсэн санхд оруулна.

5.15.Хяналт шалгалтын байгууллага, албан тушаалтан, хяналт шалгалтын ажилд оролцсон бусад этгээд хяналт шалгалтын явцад авсан мэдээллийг өөр зорилгоор ашиглахыг хориглоно.

5.16.Хяналт шалгалтын дүнгийн тухай танилцуулга, бусад баримт бичгийг зохих журмын дагуу үйлдэж, хяналт шалгалт хийсэн албан тушаалтан гарын үсэг зурна.

5.17.Хууль тогтоомжид өөрөөр заагаагүй бол хяналт шалгалтын байгууллага хийсэн хяналт шалгалтынхаа дүнг эцэслэн гаргасны дараа ажлын 10 өдрийн дотор олон нийтэд нээлттэй болгоно.

5.18.Улсын байцаагч хяналт шалгалтын үйл ажиллагаа явуулахдаа хуульд заасан журам болон улсын байцаагчийн ёс зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн тохиолдолд шалгуулагч этгээд хяналт шалгалтын байгууллагын эрх бүхий албан тушаалтанд болон мэргэжлийн хяналтын төв байгууллагын дэргэдэх Ёс зүйн хороонд гомдол гаргах эрхтэй.”

3/ 6 дугаар зүйлийн 6.4 дэх хэсэг:

“6.4.Аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах нийтлэг журмыг Засгийн газар тогтооно.”

4/ 9 дүгээр зүйл:

“9 дүгээр зүйл. Мэргэжлийн хяналтын байгууллага, түүний бүрэн эрх

9.1.Мэргэжлийн хяналтын байгууллага нэгдмэл, төвлөрсөн удирдлагатай байх бөгөөд түүнийг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.

9.2.Мэргэжлийн хяналтын байгууллага нь мэргэжлийн хяналтын төв байгууллага, аймаг, нийслэлийн мэргэжлийн хяналтын газар, хилийн мэргэжлийн хяналтын алба, сумын мэргэжлийн хяналтын улсын байцаагчаас бүрдэнэ.

9.3.Мэргэжлийн хяналтын төв байгууллага дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

9.3.1.хуульд заасны дагуу хууль тогтоомж болон нийтээр дагаж мөрдөх эрх зүйн бусад актын биелэлтэд хяналт тавих;

9.3.2.хууль тогтоомж, түүнийг үндэслэн төрийн эрх бүхий байгууллагаас нийтээр дагаж мөрдөхөөр тогтоосон журмыг хэрэгжүүлж байгаа байдлыг судлан нэгтгэж, холбогдох хууль тогтоомж, шийдвэрийг боловсронгуй болгох саналаа зохих байгууллагад хүргүүлж, жилд нэг удаа Засгийн газарт танилцуулах;

9.3.3.хяналтын чиглэл тус бүрээр хяналт шалгалт явуулахтай холбогдсон журам, заавар, маягт, арга-члал, техникийн ерөнхий шаардлага, эрсдэлийн ангиллыг харгалзан хяналт шалгалт хийх стандарт, хяналтын хуудас батлах;

9.3.4.мэргэжлийн хяналтын орон нутгийн байгууллагыг мэргэжил, арга зүй, зохион байгуулалтын удирдлагаар хангах;

9.3.5.мэргэжлийн хяналтын мэргэшсэн ажилтан бэлтгэх, давтан сургах, тэдний ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгааг хангах ажлыг зохион байгуулах;

9.3.6.хяналт шалгалтын бүртгэлийн нэгдсэн санг бүрдүүлж хөтлөх;

9.3.7.хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.

9.4.Мэргэжлийн хяналтын байгууллага улсын төсөвт орлого оруулах чиг үүргийг хүлээхгүй.

9.5.Энэ хуулийн 9.3.3-т заасан журам, заавар, хяналт шалгалтын үйл ажиллагаатай холбогдсон хууль тогтоомж болон эрх зүйн бусад актын жагсаалт нь олон нийтэд нээлттэй, хүртээмжтэй байна.

9.6.Мэргэжлийн хяналтын байгууллагын тодорхой чиг үүргийг буюу улсын байцаагчийн бүрэн эрхэд хамаарахаас бусад бүрэн эрхийг төрийн бус мэргэжлийн байгууллагад шилжүүлж болно.*

5/ 10 дугаар зүйлийн 10.4 дэх хэсэг:

10.4.Мэргэжлийн хяналтын төв болон орон нутгийн байгууллагад салбарын улсын ерөнхий байцаагч, улсын ахлах байцаагч, улсын байцаагч ажиллах бөгөөд тэдгээрт болон хуулиар улсын байцаагчийн эрхтэй бусад этгээдэд улсын байцаагчийн эрхийг улсын ерөнхий байцаагч олгоно.

6/ 16 дугаар зүйлийн 16.1 дэх хэсэг:

"16.1.Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн гэм буруутай этгээдэд улсын ерөнхий байцаагч, салбарын улсын ерөнхий байцаагч, улсын ахлах байцаагч болон улсын байцаагч дор дурдсан захиргааны шийтгэл ногдуулна:

16.1.1.хяналт шалгалтаас зайлсхийсэн иргэнийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёроос гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, албан тушаалтныг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг дөрвөөс тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

16.1.2.хяналт шалгалтын байгууллага, улсын байцаагчийн албан даалгавар, шаардлага, акт, дүгнэлтийг эсэргүүцсэн, тогтоосон хугацаанд биелүүтээгүй, шаардлагын биелэлтийг гаргаж ирүүтээгүй иргэнийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, эсхүл түүнийг хоёроос гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, албан тушаалтныг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёроос дөрөв дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

16.1.3.дотоод хяналт шалгалтын журам тогтоож мөрдүүлээгүй, хянан шалгах үйл ажиллагаанд саад учруулсан, гаргах дүгнэлт, шийдвэрт нөлөөлөхийг оролдсон этгээдийг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурваас тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

16.1.4.хяналт шалгалтад холбогдолтой баримт бичгийг гаргаж өгөхөөс үндэслэлгүйгээр татгалзсан, түр хугацаагаар хүлээлгэн өгөхөөс зайлсхийсэн, гэмтээсэн, засварласан, устгасан, хуурамч баримт бичиг гаргаж өгсөн иргэн, албан тушаалтныг хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, эсхүл түүнийг хоёроос гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох."

4 дүгээр зүйл.Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.9 дэх хэсгийн "улсын ерөнхий байцаагч, улсын ахлах байцаагч, улсын байцаагч, /цаашид "улсын байцаагч" гэх/ гэснийг "улсын байцаагч" гэж өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл.Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.9.7 дахь заалтын 2 дахь өгүүлбэрийг хассугай.

6 дугаар зүйл.Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.9.3, 10.9.5, 10.9.6, 10.9.9 дэх заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцугай.

7 дугаар зүйл. Энэ хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 2 дахь заалт буюу 5^д дугаар зүйлийн 5^д.6 дахь хэсгийг 2011 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ
ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн 1 дэх заалтын "21 дүгээр зүйлийн 3, 4 дэх хэсэгт" гэснийг "10.4-т" гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн "байгаль орчны улсын ерөнхий байцаагч," гэснийг хассугай.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**АМЬТАН, УРГАМАЛ, ТЭДГЭЭРИЙН
ГАРАЛТАЙ ТҮҮХИЙ ЭД, БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙГ
УЛСЫН ХИЛЭЭР НЭВТРҮҮЛЭХ ҮЕИЙН
ХОРИО ЦЭЭРИЙН ХЯНАЛТ, ШАЛГАЛТЫН
ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсгийн "21 дүгээр

зүйлийн 9 дэх хэсэгт” гэснийг “10.9-д” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Аялал жуулчлалын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.4 дэх хэсгийн “21 дүгээр зүйлд” гэснийг “10 дугаар зүйлд” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ДААТГАЛЫН МЭРГЭЖЛИЙН
ОРОЛЦОГЧИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.1 дэх хэсгийн “хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол” гэсний дараа “даатгалын” гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай

хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ДААТГАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Даатгалын тухай хуулийн 83 дугаар зүйлийн 83.1 дэх хэсгийн "хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол" гэсний дараа "даатгалын" гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ЗАР СУРТАЛЧИЛГААНЫ ТУХАЙ
ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Зар сурталчилгааны тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.4 дэх хэсгийн "21 дүгээр зүйлийн 9 дэх хэсэгт" гэснийг "10.9-д" гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

МАЛЫН УДМЫН САН, ЭРҮҮЛ МЭНДИЙГ ХАМГААЛАХ ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Малын удмын сан, эрүүл мэндийг хамгаалах тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.3 дахь хэсгийн "улсын ерөнхий байцаагч," гэснийг хассугай.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.1 дэх хэсгийн "нягтлан бодох бүртгэлийн" гэсний дараа "болон санхүүгийн хяналт шалгалтын" гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.3 дахь хэсгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

"21.3. Нягтлан бодох бүртгэлийн болон санхүүгийн хяналт шалгалтын улсын байцаагчийн эрхийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 10.4-т заасны дагуу олгоно."

3 дугаар зүйл. Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1 дэх хэсгийн "улсын ерөнхий байцаагч," гэснийг, мөн зүйлийн 21.2 дахь хэсгийн "срээжлэй," гэснийг тус тус хассугай.

4 дүгээр зүйл. Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ТАРИМАЛ УРГАМЛЫН ҮР, СОРТЫН
ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Таримал ургамлын үр, сортын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.3 дахь хэсгийн "21 дүгээр зүйлийн 2, 3, 4, 5, 6 дахь хэсэгт" гэснийг " 10 дугаар зүйлд" гэж, мөн зүйлийн 9.4 дэх хэсгийн "20 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт" гэснийг "10.9-д" гэж тус тус өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл.Таримал ургамлын үр, сортын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.3 дахь хэсгийн "улсын ерөнхий байцаагч," гэснийг хассугай.

3 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**УРГАМАЛ ХАМГААЛЛЫН ТУХАЙ
ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Ургамал хамгааллын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.2 дахь хэсгийн "улсын ерөнхий байцаагч," гэснийг хассугай.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1.3 дэх заалтын "захиргааны шийтгэвэр," гэсний дараа "улсын байцаагчийн төлбөр тогтоосон акт," гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

БОЛОВСРОЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Боловсролын тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.1 дэх хэсгийн "боловсролын улсын хяналтын" гэснийг "мэргэжлийн хяналтын" гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2010 оны 06 дугаар
сарын 10-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ ШҮҮХЭД ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 183 дугаар зүйлийн 183.1 дэх хэсгийн "шийтгэвэр" гэсний дараа

" улсын байцаагчийн төлбөр тогтоосон акт," гэж, 184 дүгээр зүйлийн 184.1 дэх хэсгийн "шийтгэвэр" гэсний дараа ", улсын байцаагчийн төлбөр тогтоосон акт" гэж тус тус нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 184 дүгээр зүйлийн гарчиг, мөн зүйлийн 184.2 дахь хэсгийн "шийтгэврийн" гэснийг "шийтгэвэр, улсын байцаагчийн төлбөр тогтоосон актын" гэж, мөн зүйлийн 184.1, 184.3 дахь хэсгийн "шийтгэврийг" гэснийг "шийтгэвэр, улсын байцаагчийн төлбөр тогтоосон актыг" гэж тус тус өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

Д.ДЭМБЭРЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2010 оны 4 дүгээр
сарын 14-ний өдөр

Дугаар 91

Улаанбаатар
хот

Төлөвлөгөө батлах тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Жендэрийн тэгш байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөрийг 2010-2012 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хавсралт ёсоор баталсугай.

2. Жендэрийн тэгш байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөрт дэвшүүлсэн зорилтыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын төсвийн багцад тусгах, гадаадын зээл, тусламжийн хүрээнд санхүүжүүлэх арга хэмжээ авч ажиллахыг Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайд Т.Ганди, Сөнгийн сайд С.Баярцогт, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт үүрэг болгосугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД**

С.БАТБОЛД

**НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ,
ХӨДӨЛМӨРИЙН САЙД**

Т.ГАНДИ

Засгийн газрын 2010 оны 91 дүгээр
тогтоолын хавсралт

**ЖЕНДЭРИЙН ТЭГШ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙГ 2010-2012 ОНД
ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

№	Үйл ажиллагааны чиглэл	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Хариуцан хэрэгжүүлэх байгууллага	Хамтран хэрэгжүүлэх байгууллага	Санхүүжилтийн эх үүсвэр			Гарах үр дүн
					Дотоод сая.төг	Гадаад мян.ам. доллэр		
Нэг. Гэр бүлийн хөгжил дэх жөндөрийн тэгш байдал								
1	"Гэр бүлийн харилцааны энэвгийн байдал" сэдвээр үндэсний хэлжээний суурь судалгаа явуулж, дүнг шийдвэр гаргагч, бодлого боловсруулагч нарт танилцуулах	2010	НХХЯ	Судалгааны байгууллага, ОУБ	-	30.0		Судалгааны тайлан гарсан, дүнг шийдвэр гаргагч болон бодлого боловсруулагч нарт танилцуулсан байна
2	Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуулийн 5.1.3-т заасан хамгаалах байрны стандартыг боловсруулж батлуулах	2010	НХХЯ	СХЗГ, ОУБ, ТББ	2.0	-		Хохирогчийг хамгаалах байрны стандарт батлагдаж, мөрдөгдсөн байна

Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсанаар гэрлэлт, гэр бүлийн харилцаа, эцэг эх, хүүхдийн эрх үүргийн зохицуулалт сайжирна	Хүчирхийлэлтэй тэмцэх эрх зүйн орчин сайжирна. Гэр бүлийн тухай хууль болон холбогдох хууль тогтоомжтой уялдсан байна
10.0	10.0
.	.
НХХЯ, БСШУЯ, ажлын хэсэг, ТББ, ОУБ	НХХЯ, ТББ, ОУБ
ХЗДХЯ	ХЗДХЯ
2010-2011	2010-2011
Гэр бүлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулж, батлуулах	Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулж, батлуулах
3	4

<p>Гэр бүлд зөвлөгөө өгөх төвүүдийн тоо олширч, үйл ажиллагаа нь тогтмолжсон байна. Гэр бүлд зориулсан гарын авлага, мэдээллийн материал хэвлэгдэн гарсан байна. Нийгмийн ажилтны чадавхи сайжирсан байна</p>	<p>Гэр бүлийн үнэт зүйлсийн талаар өсвөр үе, залуучуудад ойлголт, мэдлэг өгөх радио, телевизийн цуврал нэвтрүүлэг явуулсан байна</p>
<p>30.0</p>	<p>2.0</p>
<p>20.0</p>	<p>1.0</p>
<p>Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, холбогдох байгууллагууд</p>	<p>НХХЯ, ТББ, ОУБ</p>
<p>НХХЯ</p>	<p>БСШУЯ</p>
<p>2010-2012</p>	<p>2010-2012</p>
<p>Аймаг, дүүрэгт үйл ажиллагаа явуулж гэр бүлд зөвлөгөө өгөх төвүүдийг бэхжүүлэх, шинээр байгуулах, гэдгээрийг мэргэжил, арга зүйн удирдлагааг хангаж, эрүүл мэндийн болон гэр бүлийн хөгжлийн цогц үйлчилгээ үзүүлэх ажлыг зохион байгуулах</p>	<p>Өсвөр үе, залуучуудын дунд гэр бүлийн үнэт зүйлсийн талаархи ойлголт, хандлагыг төлөвшүүлэхэд чиглэгдсэн арга хэмжээг эцэг эх, олон нийтийн оролцоонд тулгуурлан зохион байгуулах</p>
<p>5</p>	<p>6</p>

7	Гэр бүлийн хөгжилд зориулсан цогц мэдээлэл бүхий вэб сайт нээж ажиллуулах	2010-2011	НХХЯ	ОУБ, ТББ,	10.0	Гэр бүлийн хөгжилд зориулсан цогц мэдээлэл бүхий вэб сайт ажиллаж эхэлсэн байна.
8	Эрэгтэйчүүдэд зориулсан эрүүл мэндийн болон сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх үйлчилгээг бий болгох	2010-2012	ЗМЯ	НХХЯ, ТББ-ууд	20.0 5.0	Эрэгтэйчүүдэд зориулсан эрүүл мэндийн болон сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх үйлчилгээний цэг бий болсон байна
9	Эрэгтэйчүүдийн өвчлөл, нас баралтын байдал, түүнд нөлөөлж байгаа эрсдэлт зан үйлийг өөрчлөх, эрүүл зан үйл, аж төрөх хэв маягийг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааг өргөжүүлэх	2010-2012	ЗМЯ	НХХЯ, ТББ-ууд	20.0 10.0	Зорилготой бүлэгт зориулсан эрсдэлт зан үйлээс хэрхэн татгалзах талаар аргачлал, зөвлөмж, ухуулах хуудас түгээгдсэн байна. Энэ чиглэлээр радио, телевизийн нэвтрүүлэг, сэрэмжлүүлэг, сайн туршлагын талаар нэвтрүүлсэн байна

Хоёр. Эдийн засгийн харигцаан дахь жендэрийн тэгш байдал

	Шийдвэр гаргалчид болон төрийн албаны удирдах, гүйцэтгэх ажилтнуудад хүний эрх, жендэрийн тэгш байдлын ойлголт төлөвшүүлэх, бодлого төлөвлөлтөд жендэрийн асуудлыг тусгах, чадавхийг нэмэгдүүлэх сургалт, сурталчилгааг үе шаттай зохион байгуулах	2010-2012	Жендэрийн тэгш байдлын үндэсний хороо		5.0	10.0	Төсвийн төлөвлөлт, хүний нөөцийн менежмент, эдийн засгийн өсөлтийг жендэрийн мэдрэмжтэй болгох асуудлаар холбогдох төрийн албан хаагчдад зориулсан сургалт зохион байгуулсан байна	
10					30.0	30.0	Гэр бүлийн гишүүдэд зориулсан жендэрийн боловсролын хялбаршуулсан сурах бичиг, гарын авлага хэвлэгдэж, олон нийтийн радио, телевизээр цуврал хичээл явагдсан, кино, нэвтрүүлэг хийсэн байна	
11	Гэр бүлийн гишүүдийн жендэрийн боловсролыг дээшлүүлэх, нийгмийн амьдралд эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн гүйцэтгэж байгаа үүргийг зөв, шударгаар үнэлэх талаар олон нийтийн ойлголт, хандлагад нөлөөлөх мэдээлэл, сурталчилгааг зохион байгуулах	2010 оноос	ЖТБҮХ				БСШУЯ, НХХЯ, МҮОНРТ, Хэвлэлийн хүрээлэн, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, ТББ, ОУБ	

12	Ажлын байран дахь ялгаварлан гадуурхалтын талаар судалгаа хийх	2010 он	НХХЯ	ХЭҮК, Судалгаа, шинжилгээний байгууллага, ОУБ, ТББ	.	20.0	Судалгааны тайлан гарч үр дүнг бодлого боловсруулахад ашигладаг болсон байна
Гурав. Хөдөөгийн хөгжил дэх жөндөрийн тэгш байдал							
13	Хүүхдийн сургууль завсардалтын хор уршгийг эцэг эх, асран хамгаалагчдад ойлгуулах, улмаар боловсролын бүх шатны байгууллагад эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийг хүйсээр болон амьдралын түвшингээр нь ялгаварлахгүйгээр адил тэгш хандах хандлагыг багш, эцэг эхчүүдэд төлөвшүүлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулах	Жил бүр	БСШУЯ	НХХЯ, ОУБ, ТББ	1.0	.	Эмзэг бүлгийн суралцагчдыг сургууль завсардалтгүй суралцахад нь дэмжлэг үзүүлэх, сургууль завсардаж байгаа шалтгааныг тогтоох талаар судалгаа хийгдсэн байна. Эцэг эх, орон нутгийн удирдлага болон ажилтнуудад зориулсан гарын авлага, зөвлөмж болон ялгаварлал, түүний хэлбэрийн талаар гарын авлага гарсан байна

<p>НҮБ-ын тусгай чуулганд Монгол Улсын төлөөлөгчийг оролцуулж, үндэсний сайн дурын илтгэлийг боловсруулж хэлэлцүүлсэн байна</p>	<p>Гар аргаар алт олборлогч, шилжин суурьшигчдын нийгмийн үйлчилгээний хүртээмж нэмэгдсэн байна</p>
<p>10.0</p>	<p>30.0</p>
<p>10.0</p>	<p>30.0</p>
<p>НХХЯ, ХХААХҮЯ, ОУБ, ТББ</p>	<p>БСШУЯ, Аймгийн Засаг дарга нар</p>
<p>ГХЯ</p>	<p>НХХЯ</p>
<p>2010-2012</p>	<p>2010-2012</p>
<p>Монгол Улсын санаачилгаар, НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейгаас баталсан "Хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн аж байдлыг сайжруулах нь" тогтоолыг сурталчлах, хэрэгжилтийг хангах талаар НҮБ-ын нарийн бичгийн даргын газартай хамтран ажиллах</p>	<p>"Гар аргаар алт олборлогч ба шилжин суурьшигчдын нийгэм, эдийн засгийн эмзэг байдлыг бууруулах төсөл"-ийг орон нутгийн ноёд боломжид тулгуурлан хэрэгжүүлж, хөдөлмөр эрхэлж байгаа хүүхдүүдэд боловсрол нөхөн олгох сургалт зохион байгуулах</p>
<p>14</p>	<p>15</p>

16	Байгалийн нөөц баялгийг хамгаалах, нөхөн сэргээхэд хөдөөгийн хүн амын идрэх санаачилга, үүрэг хариуцлагыг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулах	2010-2012	БОАЖЯ	Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга, ОУБ, ТББ	10.0	20.0	Байгалийн нөөц баялгийг хамгаалах, нөхөн сэргээхэд эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүсийг адил тэгш оролцуулсан байна
Дөрөв, Шийдвэр гаргах түвшин дэх жендэрийн тэгш байдал							
17	Шийдвэр гаргах түвшинд эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн тэгш оролцоог хангах талаар ойлголт өгөх, сургалт, сурталчилгааг хэвлэл, мэдээллийн байгууллагын ажилтнуудын дунд зохион байгуулах	2010-2012	ЖТБУХ	Хэвлэл, мэдээллийн байгуулага, ОУБ, ТББ	5.0	10.0	Шийдвэр гаргах түвшинд эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн тэгш оролцооны талаар тодорхой ойлголт бүхий сэтгүүлчдийн баг бүрдсэн байна
Тав, Жендэрийн асуудлаархи үндэсний тогтолцоо, иргэний нийгмийн оролцоо							
18	Эмэгтэйчүүдийг алагчлах бүх хэлбэрийг устгах тухай НҮБ-ын конвенцийн хэрэгжилтийг тайлагнах	2010-2012	ЖТБУХ	ХЗҮК, ОУБ, ТББ	1.0	2.0	Эмэгтэйчүүдийг алагчлах бүх хэлбэрийг устгах тухай конвенцийн хороонд тайлан бичиж хүргүүлэх, хэлэлцүүлэх, хянах журам гарсан байна

19	Олон улсын болон байгууллага болон бус нутгийн орнуудтай жендэрийн тэгш байдлыг хангах чиглэлээр хамтын ажиллагааг идэвхжүүлэх	2010-2012	ЖТБҮХ	НХХЯ, ГХЯ, ОУБ, ТББ	10.0	20.0	Хоёр талт болон олон талт хамтын ажиллагаа өргөжин хөгжинэ. Харилцан туршлага солилцож, чадавхи бэхжинэ
20	Хөтөлбөрийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлтийг орц, гарц, үйл ажиллагааны явц гэсэн ангиллаар боловсруулах	2010	НХХЯ	ҮСХ, ЖТБҮХ, ОУБ, ТББ	5.0	5.0	Хөтөлбөрийн зорилт бүрээр орц, гарц, явцын шалгуур үзүүлэлтүүдийг боловсруулсан байна
21	Жендэрийн асуудлаар төв орон нутаг дахь нийгмийн ажилтан болон тухайн асуудлыг хариусан мэргэжилтнүүдийн чадавхийг нэмэгдүүлэх	2010-2012	ЖТБҮХ	НХХЯ, ОУБ, ТББ	10.0	20.0	Нийгмийн ажилтанд зориулсан гарын авлага гарч, сургалт зохион байгуулагдсан байна

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ТОГТООЛ

2010 оны 06 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Дугаар 02

Улаанбаатар
хот

**Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы
хуралдааны дэгийн тухай хуулийн зарим заалт
Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн
эсэх тухай маргааныг эцэслэн
шийдвэрлэсэн тухай**

Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны
танхим 15.30 цаг

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдааныг Үндсэн хуулийн цэцийн орлогч дарга Н.Жанцан даргалж, гишүүн Ж.Болдбаатар, Ж.Амарсанаа, Д.Наранчимэг, Ц.Сарантуяа, Д.Мөнхгэрэл /илтгэгч/, Б.Пүрэвням нарын бүрэлдэхүүнтэй, нарийн бичгийн даргаар Г.Агар-Эрдэнийг оролцуулан Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдааны танхимд нээлттэй хийв.

Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдаанд өргөдөл гаргагч, иргэн Н.Ариунболд, Н.Хайдав, Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Ганбямба, Р.Гончигдорж, шянжээч Ш.Чоймаа нар оролцов.

Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдаанаар Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1, 32.1.9, 32.2.1 дэх заалт, 35 дугаар зүйлийн 35.4 дэх хэсгийн заалт Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх тухай маргааныг дахин хянаж, эцэслэн шийдвэрлэв.

Нэг. Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 15 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Н.Ариунболд Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан мэдээлэлдээ:

"... Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцээс Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх талаар маргаантай асуудлаар Улсын Их Хуралд оруулсан дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга, түүний эзгүйд орлогч нь нэгдсэн болон Байнгын хорооны хуралдаанд танилцуулж байх, түүнчлэн Цэцийн дүгнэлтийг танилцуулж буй этгээдээс асуулт асуух, хариулт өгөх хэм хэмжээ Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулиар тогтжээ. Харин энэхүү хэм хэмжээ нь "шүүх" үндсэн чиг үүрэг бүхий Үндсэн хууль зөрчсөн маргааныг магадлан шийдвэрлэх эрх бүхий байгууллагаас Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд

нөлөөлөхүйц зохицуулалт болсон байна. Улсын Их Хурал Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөөгүй тохиолдолд тухайн маргааныг Цэц эцэслэн шийдвэрлэх тул Улсын Их Хурлын гишүүдийн зүгээс өөрийн үзэл бодлоо Үндсэн хуулийн цэцэд тулгах, улмаар хэнээс ч үл хараат байх Цэцийн гишүүдийн итгэл үнэмшилд нөлөөлөхийг оролдож болзошгүй нь Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн хэнээс ч хараат бус байх зарчимтай нийцэхгүй байна.

Цэцийн дүгнэлттэй холбоотойгоор дүгнэлт танилцуулж буй этгээдээс гишүүд асуулт асуух нь нөгөө талд хариулах үүргийг бий болгож байгаа бөгөөд энэ нь Цэц шийдвэрээ төрийн эрх барих дээд байгууллагын өмнө хамгаалах агуулгатай болсон байх тул Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийг чандлан сахиулах баталгаа болсон Үндсэн хуулийн цэцийн онцгой статусыг зөрчсөн гэж үзэж байна.

Үндсэн хуулийн цэц нь есөн гишүүнээс бүрдэж, хэн нэг гишүүн нь илүү эрх эдлэхгүйгээр шийдвэрээ олонхийн саналаар гаргд даг хамтын удирдлагатай байгууллага тул үйл ажиллагааны үндсэн чиглэлтэй холбоотой асуудал буюу Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх маргаантай асуудлаар уул байгууллагыг нэг гишүүн нь тэр дундаа дарга эсвэл орлогч нь төлөөлөхгүй. Тиймээс Цэцийн шийдвэрийг Цэцийн дарга, эсвэл орлогч нь дангаар Цэцийг төлөөлөн тайлбарлах, хамгаалах боломжгүй юм.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1 дэх заалтад "Цэцийн дүгнэлтийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь танилцуулна", мөн зүйлийн 32.2.1 дэх заалтад "Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Цэцийн дүгнэлтийг Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь танилцуулна" гэж тус тус заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц бол Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналт тавих, түүний заалтыг зөрчсөн тухай дүгнэлт гаргах, маргааныг магадлан шийдвэрлэх эрх бүхий байгууллага, Үндсэн хуулийг чандлан сахиулах баталгаа мөн", мөн зүйлийн 2 дахь хэсэгт "Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн үүргээ гүйцэтгэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдах бөгөөд аливаа байгууллага, албан тушаалтан, бусад хүнээс хараат бус байна", мөн зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний хараат бус байдал Үндсэн хууль, бусад хуулиар тогтоосон баталгаагаар хангагдана", Жаран тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Үндсэн хуулийн цэц есөн гишүүнээс бүрдэнэ. ...". Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Үндсэн хуульд хууль, ... бүрнээ нийцсэн байвал зохино" гэж заасантай нийцсэн эсэхийг шалгаж түдгэлзүүлж өгнө үү" гэжээ.

Хоёр Иргэн Н.Ариунболд Үндсэн хуулийн цэцэд дахин нэмэгдүүлсэн шаардлага ирүүлсэн байна. Уг шаардлагадаа:

"Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.9 дэх заалт мэдээлэлд дурьдсан Үндсэн

хуулийн холбогдох зүйл, заалтыг зөрчсөн эсэхийг тогтоолгох, түдгэлзүүлэх” гэжээ.

Гурав. Нийслэлийн Чингэлтэй дүүргийн 5 дугаар хорооны оршин суугч, иргэн Н.Хайдав Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан өргөдөлөө:

“Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлт, шүүхийн тогтоолыг Улсын Их Хурлын Байнгын хороо болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэхдээ Цэцийн дүгнэлтийг Цэцийн дарга эсвэл орлогч дарга, шүүхийн тогтоолыг Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч танилцуулж, Улсын Их Хурлын гишүүд асуулт тавьж, тайлбар авч байхаар хуульчилсан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулиар тогтоосон Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн үүргээ гүйцэтгэхдээ хэнээс ч хараат бус байж зөвхөн Үндсэн хуульд захирагдах, шүүгчээс шүүн таслах үүргээ хэрэгжүүлэхэд хөндлөнгөөс оролцохгүй байх зэрэг зарчмыг гажуудуулж байна гэж үзэж байна.

... Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1 дэх заалтад “...Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь...”, 32.1.9 дэх заалтад “... Цэцийн дарга, түүний орлогчоос...”, мөн зүйлийн 32.2.1 дэх заалтын “...Цэцийн дарга, түүний эзгүйд орлогч нь...”, 35 дугаар зүйлийн 35.4 дэх хэсэгт “...Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, ... дарга нь ...” гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэг, Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийг тус тус зөрчсөн байна. Иймд дээрх асуудлыг хянан хэлэлцэж шийдвэрлэж өгөхийг хүсье” гэжээ.

Дөрөв. Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн З.Энхболд, Д.Балдан-Очир нар Дунд суудлын хуралдаан бэлтгэх явцад гаргасан тайлбартаа:

“...Мэдээлэл гаргагч нь мэдээллийн үндэслэлдээ Цэцийн дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь Улсын Их Хурлын нэгдсэн болон Байнгын хорооны хуралдаанд танилцуулж байх, Цэцийн дүгнэлттэй холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн асуулт асууж, хариулт авах хэм хэмжээ нь Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн хэнээс ч хараат бус байх зарчимтай нийцэхгүй, Цэцийн гишүүний итгэл үнэмшилд нөлөөлөхийг оролдож болзошгүй, маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд нөлөөлөхүйц зохицуулалт болсон талаар бичсэн байна.

Түүнчлэн мэдээлэл гаргагч “дүгнэлт танилцуулж буй этгээдээс асуулт асууж байгаа нь Үндсэн хуулийн цэцийн онцгой статусыг зөрчсөн” хэмээн үзжээ.

Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн хараат бус байна гэдэг нь дараахь байдлаар нотлогдож байгаа билээ. Үүнд:

Нэгдүгээрт, Цэц өсөн гишүүнтэй, тэдгээрт нэр дэвших хүнийг хууль тогтоох, гүйцэтгэх, шүүх эрх мэдлийн байгууллагаас тэнцүү тоогоор санал болгодог нь Үндсэн хуулийн цэцийн хараат бус байдлыг тэнцвэржүүлж,

улмаар баталгаажуулж байна.

Хоёрдугаарт, Үндсэн хуулиар Цэцийн бүрэлдэхүүнд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурлын гишүүн, Ерөнхий сайд, Засгийн газрын гишүүн, Улсын дээд шүүхийн шүүгч орохыг хориглосон нь Цэцийг төрийн эрх мэдэл, улс төрийн нөлөөллөөс ангид байлгах эрх зүйн үндсийг тогтоосон.

Гуравдугаарт, Цэцийн даргыг гишүүд дотроосоо дэвшүүлэн, нууц санал хураалт явуулж, олонхийн санал авсан хүнийг сонгодог. Улсын Их Хурлаас шууд томилдоггүй.

Дөрөвдүгээрт, Цэцийн маргаан хянан шийдвэрлэсэн үйл ажиллагаатай нь холбоотойгоор хариуцлага ногдуулах, гаргасан шийдвэрийг нь хянах эрх бүхий байгууллага үгүй. Өөрөөр хэлбэл Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналтыг Цэц хэрэгжүүлнэ.

Тавдугаарт, Цэц үйл ажиллагаагаа хэрэгжүүлэх бие даасан төсөвтэй. Түүнийгээ өөрөө захиран зарцуулна.

Зургадугаарт, Цэцийн гишүүний халдашгүй байдлыг хуульчилан тогтоосон нь Цэцийн хараат бус байдлын баталгаа юм.

Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүн өргөдөл, мэдээлэл хүлээн авах, Цэцийн хуралдаанд бэлтгэх, маргаан хянан хэлэлцэхэд нь хэн боловч дарамт шахалт үзүүлэх, хөндлөнгөөс оролцох аливаа бусад хэлбэрээр нөлөөлөхийг хориглосон заалтыг Улсын Их Хурлаас хэлбэрэлтгүй мөрдөж ирсэн. Ийнхүү Цэцийн гишүүний хараат бус байдлын баталгааг Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулиар тус тус хуульчилан баталгаажуулсан болно.

Цэц бол Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналт тавих эрх бүхий байгууллага, Үндсэн хуулийг чандлан сахиулах баталгаа болохын хувьд Улсын Их Хурал асуудлыг нь шийдвэрлэж байх тусгайлсан журам тогтоон мөрдөж байгаа билээ.

Тухайлбал, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн дагуу Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг хэлэлцэх, санал хураалт явуулах, дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрсөн тохиолдолд тухайн хууль, шийдвэрт зохих нэмэлт, өөрчлөлт оруулах процедур журмыг хуульчилсан юм.

Иймд Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хууль дээр дурдсан заалтууд Цэцээс маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд нөлөөлж болохуйц, Улсын Их Хурлын гишүүдээс үзэл бодлоо тулгасан, Цэцийн онцгой статусыг зөрчсөн гэж үзэхгүй байна.

Түүнчлэн Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь

хэсэгт Үндсэн хуулийн цэц маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд оруулахаар заасан, улмаар Улсын Их Хурал нийт иргэн, улсын ашиг сонирхлыг эрхэмлэн баримталдаг төлөөллийн байгууллагын хувьд тодорхой асуудал хэлэлцэж цөөнхийн саналыг хүндэтгэн сонсож, олонхийн саналаар шийдвэр гаргадаг ерөнхий зарчимтай болно.

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.9-д заасанчлан Улсын Их Хурлын гишүүн хэлэлцэж байгаа асуудлын талаар асуулт тавьж, хариулт авах, санал, дүгнэлт гаргах, санал хураалгах бүрэн эрхтэй билээ.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасан ерөнхий зохицуулалт ёсоор Улсын Их Хурлын гишүүн хэлэлцэж байгаа асуудлаар үүний дотор Цэцийн дүгнэлтийн талаар асуулт асууж, хариулт авч байгаа явдлыг Үндсэн хууль зөрчсөн зохицуулалт гэж үзэхгүй бөгөөд асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагааны хэлбэр юм.

Харин Цэцийн гишүүн маргааныг хянан шийдвэрлэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдан дотоод итгэлээрээ асуудлыг шийдвэрлэх билээ.

... Мэдээлэл гаргагч Цэц өсөн гишүүнтэй, шийдвэрээ олонхийн саналаар гаргадаг хамтын удирдлагатай байгууллага тул Цэцийн дарга, эсвэл орлогч нь дангаараа Цэцийг төлөөлөн тайлбарлах, хамгаалах боломжгүй хэмээн үзжээ.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн ийнхүү зохицуулалтыг боловсруулахдаа Цэцийн дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцийн дарга, эсхүл аль нэг гишүүн Улсын Их Хуралд танилцуулж байх Гүлсын Их Хурлын 2006 оны 14 дүгээр тогтоолоор хүчингүй болсонд тооцсон Улсын Их Хурлын 2001 оны 61 дүгээр тогтоолын 15.1.1, 15.3.2 дахь заалт/-аар зарсныг Цэцийн дарга, түүний эзгүйд орлогч нь танилцуулахаар тогтоожээ. Үндэслэл нь: Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт Цэцийн дарга Цэцийг төлөөлөн бусад байгууллага, албан тушаалтантай харилцана, мөн зүйлийн 6 дахь хэсэгт Үндсэн хуулийн цэцийн орлогч даргаар Цэцийн бүрэлдэхүүнд хамгийн олон жил ажилласан гишүүн, хэрэв энэ шаардлагыг хэд хэдэн гишүүн нэгэн адил хангасан байвал тэдгээрийн хамгийн ахмадыг Цэцийн дарга томилж байхаар заасан зүйлтэй нийцүүлэх зорилгыг агуулсан юм.

Зөвлөлдөх тасалгаанд хамтын зэрчмээр маргааныг хянан хэлэлцэж, олонхийн саналаар гаргасан шийдвэрийг Цэцийг төлөөлөн бусад байгууллага, албан тушаалтантай харилцах эрх хэмжээ бүхий субъект Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь Улсын Их Хуралд танилцуулж байгаа явдал бусад хууль тогтоомжийн заалтад нийцэж, Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчөөгүй зүйл юм.

Харин хуулийг хэрэгжүүлэх явцад хүндрэл бэрхшээл гарч байгаа бол Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн

хэлбэгдох заалтыг өөрчлөх боломжтой юм.

Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Цэцийн дүгнэлтийг Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь танилцуулж байдаг одоогийн зохицуулалт нь Цэцийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим болсон Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Үндсэн хуулийн цэц өсөн гишүүнээс бүрдэнэ..." Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Үндсэн хуульд хууль, ... бүрнээ нийцсэн байвал зохино" гэсэн заалтыг зөрчөөгүй болно" гэжээ.

Тав. Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний 2010 оны 2 дугаар сарын 26-ны өдрийн 25 дугаар тогтоолоор томилогдсон шинжээчдийн нэгдсэн дүгнэлтэд:

1. Монгол хэл зүйн асуудал

Уг бичигт хуулийн ишлэлийг тавиад, "танилцуулах", "хүргүүлэх", "мэдээлэх" хэмээсэн үгсийн талаар тайлбар хүсч бас дараахь асуултанд хариулахыг хүсчээ.

- Асуудлыг бичиг хэргээр хүргүүлэх нь оруулах мөн эсэх?
- Оруулах гэдэг нь Улсын Их Хурал заавал авч хэлэлцэх мөн эсэх?
- Оруулах нь заавал Үндсэн хуулийн цэцээс төлөөлөгч ирж биечлэн тайлбарлахыг шаардаж буй эсэх?
- Оруулах нь танилцуулж байгаа асуудал мөн эсэх? Оруулах нь танилцуулахдаа багтаж байна уу? Танилцуулах нь оруулахдаа багтаж байна уу, эсвэл энэ хоёр бие даасан ойлголт уу?

Оруулах, танилцуулах хэмээсэн хоёр үгийн язгуур нь орох, таних бөгөөд энэхүү язгуурын цөм утга нь: орох нь аливаа нэг юм нөгөө нэг юмын дотор багтах, гадна байгаа зүйл дотор талд нь очих гэсэн гол санаатай бол таних нь уг юмыг сайн мэдэж авах гэсэн гол санаатай билээ. 1717 оны монгол хэлний "Хорин нэгтийн тайлбар толь"-д "Дотоодод одохыг ормуу хэмээмүй" хэмээн тайлбарласан байх нь чухам гол утгыг өгүүлжээ. Энэ хоёр үгийн цаашид хувирсан хэлбэрийн утгыг нягтлахдаа энэхүү язгуурын цөм утгаас нь бодолцох ёстой.

Оруулах гэдэг нь орох үйлийг бусдаар хийлгэх гэсэн утгатай бөгөөд –уул гэсэн дагаврыг хэлний нэр томъёогоор бусдаар үйлдүүлэх хэвийн дагавар гэдэг. Мөн дурдсан орох хэмээх үгийн утга дагуу үйлийг бусдаар хийлгэх гэсэн санаа бөгөөд аливаа нэг юмыг тухайн нэг юмын дотор багтаах, ороход хүргэх хэмээсэн утгатай. "Хорин наймтын тайлбар толь"-д "Тэр байцан буюу эд бодсын үүд амсраар дотор хийхийг оруулмуй" хэмээн тайлбарласан нь монгол хүн нийтийн ойлгох өргөн гол утга нь юм. Энэхүү гол утгаас салаалсан дэд утгууд байдаг боловч ерөнхий санаагаа агуулж явдаг. Жишээлбэл: гэрт оруулах, далд оруулах гэх мэт бодит

утгаас салаалж эрхэндээ оруулах, аргандаа оруулах, өөрчлөлт оруулах гэх мэт байх жишээтэй. Энэ хуульд бичсэнийг монгол хэлний үгийн утгаас нь ургуулан үзвэл, Улсын Их Хуралд оруулах гэдэг нь Их Хурлын хэлэлцэх асуудлын хүрээнд багтаана гэсэн утгатай байна.

Танилцуулах гэдэг нь танин мэдэх үйлийг олон хүнд мэдүүлэх гэсэн утгатай бөгөөд тань+лц+уул+х гэсэн бүтэцтэй болно. Тань хэмээх үйл үгийн үндсэнд хамтран үйлдэлцэх хэвийн –лц дагавар түүн дээр бусдаар үйлдүүлэх хэвийн –уул дагаврыг залгажээ. Танилцуулах гэдгийг бичгийн хэлэнд гол төлөв таниулах хэмээн бичдэг байсан. Танилцуулах гэдэг нь аливаа нэг юмны тухай бусад олон хүнд ойлгууж мэдүүлэх гэсэн гол утгатай. Энэхүү хуульд бичсэнийг тайлбарлавал тухайн шийдвэр дүгнэлтийг Их Хуралд тайлбартай мэдээлэх хэмээсэн утга болно. Танилцуулах нь мэдээлэх төдий бус уг шийдвэр дүгнэлтийн утга учрыг зөв ухааруулах учиртай тул цэцийн зохих гишүүн хуралд оролцож тайлбар өгч болно.

Энэ хоёр үгийн утгыг тодотгон үзэх гэвэл, оруулах, танилцуулах хэмээсэн хоёр үйл үгэнд нэр үг бүтээх –га дагаврыг залгаад үзэж болно. Ингэж үг бүтээвэл "оруулга", "танилцуулга" хэмээсэн хоёр үг бүтэх бөгөөд оруулга гэдэг нь тухайн хууль дүрэмд хийсэн зохих нэмэлт засвар сэлтийг өгүүлэх бөгөөд танилцуулга гэвэл зөвхөн тухайн дүгнэлт, шийдвэрийн утга учрыг тайлбарласан зүйл байх болно.

Дээрх тайлбараас дүгнэн хэлэхэд оруулах гэдэг нь Их Хуралд заавал авч хэлэлцэх асуудлын тухайд өгүүлсэн бөгөөд уг зүйлийг оруулж байгаа цэцийн төлөөлөгч ч байх ёстой. Танилцуулах нь оруулахдаа бүрэн багтана. Оруулж байгаа асуудал бол танилцуулаад зогсохгүй ажил хэрэг болгох тухайд авч ярих ёстой. Өөрөөр хэлбэл, мэдээлэх, танилцуулах гэдгээс илүү өргөн хүрээнд буюу Их Хурлын авч хэлэлцэх асуудал болгохыг оруулах хэмээн ойлгож болно.

Асуудлыг бичиг хэргээр хүргүүлэх хэмээх нь оруулахтай огт адилгүй. Энд өгүүлж байгаа хүргүүлэх гэдэг нь албан ёсоор мэдэгдэж байгаа л хэрэг. Цаашид яах ёстойг заагаагүй байна. Нэг ёсны мэдээлж байгаа хэрэг.

Мэдээлэх гэдэг нь эрт цагтаа мэдээ авахыг хэлдэг байсан бөгөөд сүүлдээ мэдээ өгөхийг ч бас заах болжээ. Энэ хуульд заасан мэдээлэх гэдэг нь тухайн хэрэг явдал гарсан шийдвэр дүгнэлтийг албан ёсоор сонсгож, мэдүүлж байгаа хэрэг юм. Өөрөөр хэлбэл, ийм шийдвэр, ийм дүгнэлт гарлаа шүү гэдгийг албан ёсоор сонордуулж байгаа хэрэг.

Хүргэх гэдэг нь аваачиж өгөх гэсэн утга бөгөөд энэ хуульд зааснаар бол "Төрийн мэдээлэл" сэтгүүлд нийтлүүлэхээр үнэн зөв хувийг албан ёсоор хүргэн өгөхийг заажээ.

Монгол хэлний үгийн сангийн утга, утгазүйн хувьд ийм байх атал, манай хууль дүрэмд оруулах, танилцуулах хэмээсэн хоёр үгийг нарийн бодолцохгүй, ойролцоо утгат үг мэт хэрэглэсэн тал ажиглагдаж байна.

2. Эрх зүйн асуудал

Оруулах нь танилцуулж байгаа асуудал мөн эсэх? Оруулах нь танилцуулахдаа багтаж байна уу, танилцуулах нь оруулахдаа багтаж байна уу, эсвэл энэ хоёр бие даасан ойлголт уу?

Хэл зүйн хувьд "оруюлах" гэсэн үгний агуулгад "танилцуулах" нь багтаж байх болов ч хууль зүйн ухаанд энэ хоёрын хууль зүйн үр дагаврын хувьд нэг ойлголтоор авч үзэх нь дутагдалтай байна.

Оруулах гэдэг ажиллагааг зорилгын хувьд танилцуулах, нэмэлт хийлгэх, асуудал, саналыг шийдвэрлүүлэх болон шууд үйлдэл болох нэмэлт хийх үр дагавартайгаар хийдэг байна.

Танилцуулах гэдгийг мэдээлэл хийх, таниулах, тодорхой асуудлыг шийдвэрлүүлэх зэргээр мөн хийдэг.

Тухайлбал, өнөөдрийн байдлаар хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Монгол Улсын нийт хуулиас 140 орчимд нь 500 орчим удаа оруулах гэсэн үгийг ашигласан бол танилцуулах гэсэн үг 70 орчим хуульд ойролцоогоор 250 удаа орсон байна. Эндээс үзэхэд хууль тогтоогч энэ хоёр үгийг хэрэглэхдээ нэг агуулгаар хоёр үгийг хэрэглэсэн байхаас гадна нэг үгийг олон янзын агуулгаар хэрэглэсэн байна. Тухайлбал, тодорхой асуудал, санал, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, засвар оруулах, орлогд оруулах, хөрөнгө оруулах зэрэг, мөн дүнг танилцуулах, бодлого, байр суурийг танилцуулах, санал танилцуулах, эрх үүргийг нь танилцуулах, ирцийг танилцуулах гэх зэргээр хэрэглэсэн байна.

Үүнийг дараахь байдлаар ерөнхийлөн ангилж үзэж болох байна:

1. Зохих байгууллагаас тодорхой асуудлыг шийдвэрлүүлэхээр эрх бүхий байгууллагад асуудал, санал оруулах, танилцуулах /гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагаас хууль тогтоогчид болон доод албан тушаалтнаас дээд байгуулагад/

2. Зохих байгууллагаас тодорхой асуудлаар авах арга хэмжээг нь чиглүүлэх, үндэслэлийг нь бүрдүүлэх /дүгнэлт оруулах/

3. Тодорхой зүйлийг оруулах, багтаах, танилцуулах зэрэг үйлдэл хийх /хууль, тогтоол, дүрэм, журам, шийдвэрт хийх засвар, хөрөнгө оруулах, эрхийг нь танилцуулах/

Логик дарааллын хувьд аливаа асуудлыг оруулж танилцуулдаг бөгөөд танилцуулах нь оруулахын дараагийн арга хэмжээ, алхам болдог.

Энэ утгаар Үндсэн хуулийн цэцэд зөвхөн эхний үйлдэл хийх эрх хэмжээ байна гэж үзэж байна.

Логикийн гаргалгааны хувьд дараахь байдлаар явагдах хууль зүйн процедур байх нь зохимжтой гэж үзэж байна: Үндсэн хуулийн цэц нь Улсын Их Хуралд дүгнэлт оруулах, Улсын Их Хурал хэлэлцэх асуудалдаа оруулах, танилцах, Улсын Их Хурал нь хүлээн авмагцаа авах арга хэмжээгээ Цэцэд танилцуулах, харин хүлээн зөвшөөрөөгүй бол Үндсэн хуулийн цэц дахин хэлэлцэж эцсийн шийдвэрээ гаргана.

Оруулах нь заавал Үндсэн хуулийн цэцээс төлөөлөгч ирж биечлэн тайлбарлахыг шаардаж буй эсэх?

Үндсэн хуулийн цэцийн бие даасан, гишүүдийн хараат бус байдлыг шалгуур болгон энэ хоёр нэр томъёог шинжлэн үзвээс оруулахыг танилцуулахаас явцуу утгаар ойлгох нь зохимжтой байна. Учир нь шүүхийн бие даасан байдлыг зөвхөн түүний гишүүдийн хараат бус байдал, санхүүгийн бие даасан байдлаар хязгаарлан ойлгохгүй бөгөөд гадны болон дотоод нөлөөнөөс ангид байхыг ойлгоно. Гадны нөлөө гэдгийг улс төрч, албан хаагч, бизнесийн бүлэг, иргэн зэрэг хэний ч зүгээс үзүүлж болох шахалт, дарамт, бусад нөлөөг ойлгодог. Иймд аливаа шүүх шийдвэрээ бусдаас бие дааж гаргах нь шударга шүүхийн баталгаа болдог.

Хууль зүйн байнгын хорооны хуралдааны тэмдэглэлтэй танилцахад дээрхи баталгаа алдагдаж байгаа нь илэрхий харагдаж байна. Тухайлбал, Үндсэн хуулийн цэцийн 2009 оны 4 дүгээр дүгнэлтийн талаар хэлэлцсэн Монгол Улсын Их Хурлын 2009 оны намрын ээлжит чуулганы Хууль зүйн байнгын хорооны 11 дүгээр сарын 20-ны өдрийн хуралдааны тэмдэглэлээс "Д.Оюунхорол: -Тийм учраас Бямбадорж дарга аа, ямар их хэмжээний зардал, чирэгдэл хүмүүсийн амьдралд тэр зүйл нь нөлөөллөө өгч байгаа вэ гэдэг талаас нь эдийн засгийн агуулгаар нь бодооч ээ гэж хэлсэн байхгүй юу...".

Тэгвэл энэ тохиолдолд Үндсэн хуулийн цэцээс төлөөлөгч биечлэн ирж /гишүүн/ тайлбарлах нэг талаасаа ажлаа тайлагнах, хамгаалах байдлаар эрх мэдлийн хуваарийг алдагдуулахаас гадна аливаа байдлаар автагдах боломж үүсэх магадлалтай гэж үзэж байна.

Оруулах гэдэг нь Улсын Их Хурал заавал авч хэлэлцэх мөн эсэх?

Энэ асуудлыг гадаад улсын хууль тогтоомжтой харьцуулан судлах шаардлагагүй байна. Учир нь манайхаас бусад улс аливаа шүүхийн шийдвэрийг, тэр дундаа Үндсэн хуулийн шүүхийн шийдвэрийг ямар ч байдлаар дахин хэлэлцдэггүй байна. Хууль тогтоогч нь холбогдох

шийдвэрийг хүлээн авч ямар хууль, бусад актыг Үндсэн хуулийн шүүхийн шийдвэрт хэрхэн нийцүүлэх талаар л хэлэлцэх ёстой гэж гадаадын болон монголын нэр хүнд бүхий эрдэмтэд үздэг. Тухайлбал, манай улсын Үндсэн хуулийн чиглэлээр мэргэшсэн нэртэй эрдэмтэн доктор, профессор Г.Совд Монгол Улсын Үндсэн хуульд эрдэм шинжилгээний тайлбарыг өгөхдөө "...Цэц өөрийн үйл ажиллагаагаа хариуцан тайлагнахын тулд шийдвэрээ дүгнэлт хэлбэрээр гаргаж, Улсын Их Хуралд өгч байгаа хэрэг биш, Улсын Их Хурал хууль тогтоох засаглалын дээд эрх мэдлийг хэрэгжүүлэгч байгууллага учраас өөрийн гаргасан аливаа шийдвэр болон ... бусад ... хууль зөрчсөн шийдвэрийг өөрчлөх, хүчингүй болгох эрхтэйг хүндэтгэсэн хандлага юм" гэжээ.

Иймд Үндсэн хуулийн эрх зүйн хувьд Цэцийн оруулсан холбогдох шийдвэрийг Улсын Их Хурал хүлээн авч ямар хууль, бусад актыг яаж өөрчлөх талаар л хэлэлцэх нь зөв гэж үзэж байна.

Бичиг хэргээр хүргүүлэх нь оруулах нь мөн эсэх?

Тухайн тохиолдолд танилцуулах нь оруулахын дараагийн арга хэмжээ, алхамын хувьд бөгөөд Цэцийн бие даасан, гишүүний хараат бус байдлыг хангах үүднээс "оруулахыг" илгээх, хүргэх үйлдлээр хязгаарлан үзэж, нөгөөтэйгүүр Цэцийн зүгээс, Улсын Их Хурал дүгнэлттэй танилцах, цаашид авах арга хэмжээгээ хэлэлцэн шийдвэрлэх бүрэн эрхэд халдахгүйн баталгааг хангахын тулд албан хэрэг хөтлөлтийн журмын дагуу оруулахыг бичиг хэргээр хүргүүлэн, хүлээлгэн өгөх нь зохимжтой нэг хэлбэр гэж үзэж байна." гэжээ.

Зургаа. Үндсэн хуулийн цэцийн 2010 оны 4 дүгээр сарын 2-ны өдрийн дунд суудлын хуралдаанаар энэхүү маргааныг хэлэлцэж Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн байна гэсэн 02 дугаар дүгнэлт гаргасан байна. Уг дүгнэлтийн үндэслэл хэсэгт:

1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт Үндсэн хуулийн цэц маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд "оруулна" гэж тодорхой заасан байтал 2007 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдөр батлагдсан Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулиар Цэцийн дүгнэлтийг "Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд ... танилцуулна" болгон өөрчилж, утга санааг нь гажуудуулжээ.

2. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулиар Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаан дээр шүүхийн тогтоолыг Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Цэцийн дүгнэлтийг дарга

нь тус тус танилцуулж гишүүдийн асуултад хариулах журам тогтоосон нь шүүхийн бие даасан байдал, Үндсэн хуулийн цэц, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний болон шүүгчийн хараат бус байдлын зарчмыг алдагдуулсан байна.

3. Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдаанд оролцсон Цэцийн аль нэгэн гишүүн Цэцийн дүгнэлтийг зөвхөн Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд оруулах нь Үндсэн хуульд харшлахгүй гэж үзэх үндэслэлтэй байна.” гэжээ.

Тогтоох хэсэгт:

1. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1 дэх заалтад “Цэцийн дүгнэлтийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь танилцуулна.”, 32.1.9 дэх заалтад “Цэцийн дүгнэлтийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэхэд гишүүд Цэцийн дарга, түүний орлогчоос болон Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан асуулт асууж, үг хэлж болно.”, 32.2.1 дэх заалтад “Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Цэцийн дүгнэлтийг Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь танилцуулна.”, мөн хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.4 дэх хэсэгт “Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаан дээр шүүхийн тогтоолыг Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Цэцийн дүгнэлтийг дарга нь тус тус танилцуулж гишүүдийн асуултад хариулна.” гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Шүүгч хараат бус байж гагцхүү хуульд захирагдана.”, мөн зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, Улсын Их Хурлын ба Засгийн газрын гишүүн, төр, нам, олон нийтийн бусад байгууллагын албан тушаалтан, иргэн хэн боловч шүүгчээс шүүн таслах үүргээ хэрэгжүүлэхэд хөндлөнгөөс оролцож болохгүй.”, Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн үүргээ гүйцэтгэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдах бөгөөд аливаа байгууллага, албан тушаалтан, бусад хүнээс хараат бус байна.”, мөн зүйлийн 3 дахь хэсгийн “Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний хараат бус байдал Үндсэн хууль, бусад хуулиар тогтоосон баталгаагаар хангагдана.”, Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Үндсэн хуульд хууль, ... бүрнээ нийцсэн байвал зохино.” гэснийг тус тус зөрчсөн байна.

2. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1 дэх заалт, 32.1.9 дэх заалт, 32.2.1 дэх заалт, мөн хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.4 дэх хэсгийн заалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц бол Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналт тавих, түүний заалтыг зөрчсөн тухай дүгнэлт гаргах, маргааныг магадлан шийдвэрлэх бүрэн эрх бүхий байгууллага, Үндсэн хуулийг чандлан сахиулах баталгаа мөн.”, Жаран тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Үндсэн

хуулийн цэц өсөн гишүүнээс бүрдэнэ. ..." гэснийг тус тус зөрчөөгүй байна.

3. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1 дэх заалтын "Цэцийн дүгнэлтийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь танилцуулна," 32.1.9 дэх заалтын "Цэцийн дүгнэлтийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэхэд гишүүд Цэцийн дарга, түүний орлогчоос болон Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан асуулт асууж, үг хэлж болно," 32.2.1 дэх заалтын "Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Цэцийн дүгнэлтийг Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь танилцуулна," мөн хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.4 дэх хэсгийн "Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаан дээр шүүхийн тогтоолыг Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Цэцийн дүгнэлтийг дарга нь тус тус танилцуулж гишүүдийн асуултад хариулна." гэснийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасныг үндэслэн 2010 оны 5 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн түдгэлзүүлсүгэй.

4. Цэцийн дүгнэлтийг Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 36 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу Улсын Их Хурлын 2010 оны хаврын чуулганы хуралдаан эхэлсэн өдрөөс хойш 15 хоногийн дотор хэлэлцэж, хариу ирүүлэхийг Улсын Их Хуралд уламжилсугай.

Долоо. Үндсэн хуулийн цэцийн 2010 оны 02 дугаар дүгнэлтийг Улсын Их Хурал 2010 оны 4 дүгээр сарын 30-ны өдөр чуулганы нэгдсэн хуралдаанаараа хэлэлцээд хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэсэн 22 дугаар тогтоол гаргасан байна. Уг тогтоолд:

"1. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1 дэх заалтад "32.1.1. Цэцийн дүгнэлтийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь танилцуулна," 32.1.9 дэх заалтад "32.1.9. Цэцийн дүгнэлтийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэхэд гишүүд Цэцийн дарга, түүний орлогчоос болон Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан асуулт асууж, үг хэлж болно," 32.2.1 дэх заалтад "32.2.1. Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Цэцийн дүгнэлтийг Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь танилцуулна," мөн хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.4 дэх хэсэгт "35.4. Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаан дээр шүүхийн тогтоолыг Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Цэцийн дүгнэлтийг дарга нь тус тус танилцуулж гишүүдийн асуултад хариулна." гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин өсдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Шүүгч хараат бус байж, гагцхүү хуульд захирагдана," мөн зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, Улсын Их Хурлын ба

Засгийн газрын гишүүн, төр, нам, олон нийтийн бусад байгууллагын албан тушаалтан, иргэн хэн боловч шүүгчээс шүүн таслах үүргээ хэрэгжүүлэхэд хөндлөнгөөс оролцож болохгүй.", Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн "Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн үүргээ гүйцэтгэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдах бөгөөд аливаа байгууллага, албан тушаалтан, бусад хүнээс хараат бус байна.", мөн зүйлийн 3 дахь хэсгийн "Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний хараат бус байдал Үндсэн хууль, бусад хуулиар тогтоосон баталгаагаар хангагдана.", Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "Үндсэн хуульд хууль,... бүрнээ нийцсэн байвал зохино." гэснийг тус тус зөрчсөн байна гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн 2010 оны 4 дүгээр сарын 2-ны өдрийн 02 дугаар дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэж үзсүгэй." гээд дагаж мөрдөх хугацааг заасан байна.

Найм. Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдаанд Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөр томилогдсон Улсын Их Хурлын гишүүн Р.Гончигдорж Үндсэн хуулийн цэцэд ирүүлсэн тайлбартаа:

"...Нэг, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн зарим заалт Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн эсэх асуудлаар өмнө нь Цэцийн дунд суудлын хуралдаанд Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч Улсын Их Хурлын гишүүн З.Энхболд, Д.Балдан-Очир нараас 2010 оны 2 дугаар сарын 04-ний өдрийн 5/988 тоот албан бичгээр тайлбараа хүргүүлсэн билээ.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2010 оны 4 дүгээр сарын 2-ны өдрийн 02 дугаар дүгнэлтийн үндэслэл хэсэгт: Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт Үндсэн хуулийн цэц маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд "оруулна" гэж тодорхой заасан байтал 2007 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдөр батлагдсан Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулиар Цэцийн дүгнэлтийг "Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд ... танилцуулна" болгон өөрчилж, утга санааг нь гажуудуулжээ гэжээ.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт "Улсын Их Хурлын бусад бүрэн эрх, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны журмыг хуулиар тогтооно." гэсэн заалтын дагуу Улсын Их Хурал үйл ажиллагааны дэгээ баталж, Цэцийн дүгнэлтийг хэлэлцэх асуудлыг хуульчилж өгсөн нь Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт Үндсэн хуулийн цэц маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд "оруулна" гэсэн заалтыг өөрчилж, утга санааг нь гажуудуулсан гэж үзэж болохгүй. Үндсэн хуулийн тус заалтын органик хууль болох Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулиар нарийвчлан үйл ажиллагааны журмыг хуульчилж өгсөн хэрэг болно.

Иймд Монгол Улсын Их Хурал өөрийн бүрэн эрхийн хүрээнд дэгээ баталж, тухайн асуудлыг Улсын Их Хурлаар яаж хэлэлцэх эсэхээ тогтоосон

дэгийн заалт нь Цэцийн хараат бус байдалд нөлөө үзүүлж байна гэсэн дүгнэлт хийх үндэслэлгүй байна.

Улсын Их Хурлын Хууль зүйн байнгын хорооны 2010 оны 4 дүгээр сарын 28-ны өдрийн хуралдаанаар Цэцийн 02 дугаар дүгнэлтийг хэлэлцэх үед Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Ж.Бямбадорж "...2006 он хүртэл Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг зөвхөн нэгдсэн хуралдаанд оруулдаг. Илтгэгч гишүүн буюу урьдчилан шалгасан гишүүн оруулсан илтгэлийг сонгодог ийм л дэг журамтай явж байсан юм билээ. Энэ байдлыг 2006 оны оруулсан дэгийн хуулиар өөрчилсөн. Үүнээс болж Цэцийн хараат бус байдалд нөлөө үзүүлж байна гэж Цэц үзсэн" гэсэн тайлбар өгсөн нь үндэслэл болохгүй бөгөөд Улсын Их Хурлаар шийдвэр гаргадаг аливаа асуудлыг Байнгын хороогоор дамжуулан хэлэлцдэг нийтлэг зарчимтай нийцүүлсэн хэрэг мөн.

Цэцийн 2010 оны 02 дугаар дүгнэлтэд дурдагдсан Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн холбогч эх заалтууд нь Цэцээс маргааныг эцэслэн шийдвэрлэхэд нөлөөлж болохуйц, Улсын Их Хурлын гишүүдээс үзэл бодлоо тулгасан, Цэцийн онцгой статусыг зөрчсөн гэж үзэхгүй байна.

Түүнчлэн Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт Үндсэн хуулийн цэц маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд оруулахаар заасан нь Цэцийн Үндсэн хуулийн үүрэг бөгөөд орж ирсэн асуудлыг ямар дэгээр хэлэлцэх нь Улсын Их Хурлын бүрэн эрхийн асуудал юм.

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.9 дэх заалтад заасанчлан Улсын Их Хурлын гишүүн хэлэлцэж байгаа асуудлын талаар асуулт тавьж, хариулт авах, санал, дүгнэлт гаргах, санал хураалгах бүрэн эрхтэй билээ.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуульд заасан ерөнхий зохицуулалт ёсоор Улсын Их Хурлын гишүүд хэлэлцэж байгаа асуудлаар үүний дотор Цэцийн дүгнэлтийн талаар асуулт асууж, хариулт авч байгаа явдлыг Үндсэн хууль зөрчсөн зохицуулалт гэж үзэхгүй бөгөөд асуудлыг шийдвэрлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагааны хэлбэр юм.

Харин Цэцийн гишүүн маргааныг хянан шийдвэрлэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдан дотоод итгэлээрээ асуудлыг шийдвэрлэдэг билээ ..." гэжээ.

ҮНДЭСЛЭЛ:

1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт Үндсэн хуулийн цэц маргаантай асуудлаар дүгнэлт гаргаж Улсын Их Хуралд "оруулна" гэж тодорхой заасан байтал 2007 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдөр батлагдсан Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы

хуралдааны дэгийн тухай хуулиар Цэцийн дүгнэлтийг "Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд ... танилцуулна" болгон өөрчилж, утга санааг нь гажуудуулжээ.

2. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1, 32.1.9, 32.2.1 дэх заалт, 35 дугаар зүйлийн 35.4 дэх хэсэгт зааснаар Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаан дээр шүүхийн тогтоолыг Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Цэцийн дүгнэлтийг дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь тус тус танилцуулж, уг төлөөлөөс гишүүд асуулт асууж, хариулт авахаар тогтоосон нь шүүхийн бие даасан байдал, Үндсэн хуулийн цэц, Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний болон шүүгчид хөндлөнгөөс нөлөөлөх боломжийг нээж байгаагаараа Үндсэн хуулийн зөрчлийн шинжийг агуулж байна.

3. Үндсэн хуулийн цэцийн аль нэгэн гишүүн Цэцийн дүгнэлтийг зөвхөн Улсын Их Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанд оруулж уншиж сонгох нь Үндсэн хуульд харшлахгүй гэж үзэх үндэслэлтэй байна.

Харин Үндсэн хуулийн цэцийн дүгнэлтийг хүлээн зөвшөөрөх эсэх асуудлыг Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороогоор Цэцийн төлөөллийг байлцуулахгүйгээр хэлэлцэх эрх нь Улсын Их Хуралд нээлттэй байна.

4. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1, 32.1.9, 32.2.1 дэх заалт, 35 дугаар зүйлийн 35.4 дэх хэсгийн заалт Монгол Улсын Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн гэсэн Үндсэн хуулийн цэцийн 2010 оны 02 дугаар дүгнэлт үндэслэлтэй байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Жаран зургадугаар зүйлийн 3, 4, Үндсэн хуулийн цэцийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 1, Үндсэн хуулийн цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 2, 32 дугаар зүйлийн 2, 36 дугаар зүйлийн 3, 4 дэх хэсгийн заалтыг тус тус удирдлага болгон

МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН НЭРИЙН ӨМНӨӨС ТОГТООХ НЬ:

1. Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.1.1 дэх заалтад "Цэцийн дүгнэлтийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд орлогч нь танилцуулна.", 32.1.9 дэх заалтад "Цэцийн дүгнэлтийг Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэхэд гишүүд Цэцийн дарга, түүний орлогчоос болон Байнгын хорооны санал, дүгнэлттэй холбогдуулан асуулт асууж, үг хэлж болно.", 32.2.1 дэх заалтад "Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаанд Цэцийн дүгнэлтийг Цэцийн дарга, түүний түр эзгүйд

орлогч нь танилцуулна”, 35 дугаар зүйлийн 35.4 дэх хэсэгт “Байнгын хорооны болон нэгдсэн хуралдаан дээр шүүхийн тогтоолыг Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Цэцийн дүгнэлтийг дарга нь тус тус танилцуулж гишүүдийн асуултад хариулна.” гэсэн нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Шүүгч хараат бус байж гагцхүү хуульд захирагдана.”, мөн зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, Улсын Их Хурлын ба Засгийн газрын гишүүн, төр, нам, олон нийтийн бусад байгууллагын албан тушаалтан, иргэн хэн боловч шүүгчээс шүүн таслах үүргээ хэрэгжүүлэхэд хөндлөнгөөс оролцож болохгүй.”, Жаран дөрөвдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Үндсэн хуулийн цэц, түүний гишүүн үүргээ гүйцэтгэхдээ гагцхүү Үндсэн хуульд захирагдах бөгөөд аливаа байгууллага, албан тушаалтан, бусад хүнээс хараат бус байна.”, мөн зүйлийн 3 дахь хэсгийн “Үндсэн хуулийн цэцийн гишүүний хараат бус байдал Үндсэн хууль, бусад хуулиар тогтоосон баталгаагаар хангагдана.”, Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “Үндсэн хуульд хууль, ... бүр иэ нийцсэн байвал зохино.” гэснийг тус тус зөрчсөн байх тул хүчингүй болгосугай.

2. Монгол Улсын Их Хурлын 2010 оны 4 дүгээр сарын 30-ны өдрийн “Үндсэн хуулийн цэцийн 2010 оны 02 дугаар дүгнэлтийн тухай” 22 дугаар тогтоолыг хүчингүй болгосугай.

3. Энэхүү тогтоол гармагцаа хүчин төгөлдөр болохыг дурдсугай.

ДАРГАЛАГЧ

Н.ЖАНЦАН

ГИШҮҮД

Ж.БОЛДБААТАР

Ж.АМАРСАНАА

Д.НАРАНЧИМЭГ

Ц.САРАНТУЯА

Д.МӨНХГЭРЭЛ

Б.ПҮРЭВНЯМ

Хаяг:

“Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн редакци

Улаанбаатар-12, Төрийн ордон 124 тоот

И-мэйл: turin_medeel@parliament.mn

Утас: 262420, 329612

Хэвлэлийн хуудас 2.75

Нилэкс: 14003

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын хэвлэх хэсэгт хэвлэв,
Утас: 329487